

Visoka defektološka škola Sveučilišta u Zagrebu

Mn Dušanka Orlandi, predavač

VERBOTONALNA METODA I IZGOVOR TALIJANSKOG JEZIKA

I

Znamo iz iskustva od kolike je važnosti u direktnoj, oralnoj komunikaciji dobar izgovor i u stranom i u materinjem jeziku. Neispravan izgovor može, isto kao nedovoljno poznavanje morfologije i sintakse, dovesti do nerazumijevanja. U nekim slučajevima isti lingvistički materijal, izgovoren na neispravan način, može poprimiti različita značenja te promijeniti smisao poruke; u najbcljem slučaju distorzije mogu odvući pažnju slušača sa sadržaja na formu i tako omesti poruku.

S obzirom na važnost ispravna izgovora u stranom jeziku, već se odavno nastojao pronaći put za odstranjivanje grešaka u izgovoru koje se javljaju u toku učenja. Za to postoje razne metode korekcije:

a) **Artikulacijska metoda** sastoji se u postavljanju mjesta i načina artikulacije za pojedine izolirane glasove stranog jezika. Ta se metoda nije pokazala prikladnom zbog više razloga. Prije svega ona zahtijeva svjestan napor s obzirom na mijenjanje ustaljenih taktilnih i kinestetskih navika, povezanih s emisijom bliskih glasova u materinjem jeziku, a da istovremeno ne angažira i slušnu kontrolu đaka. Prema tome se izgovor, ma i pravilan, temelji na svjesnom postavljanju artikulacijskih organa u određen položaj, a nije rezultat ispravne slušne slike koja upravlja procesom traženja novog glasa, njegovim nalaženjem i fiksiranjem u skladu s objektivnim artikulacijskim mogućnostima đaka. Dakle, budući da đak nema slušne kontrole¹ pri emisiji novih fonema, čim popusti njegova svjesna kontrola pokreta i dodira, novi glas ponovo postaje onakav kakav je bio prije korekcije. Osim toga spomenuta metoda ne uzima u obzir ritam i intonaciju koji su od bitne važnosti i u korekciji artikulacije i u korekciji čitave akustičke slike pojedinih jezika.

Dakle, đak može artikulacijskom metodom naučiti izgovor pojedinih glasova stranog jezika, no taj je izgovor veoma labilan. Osim toga kako ih je nau-

¹ Poznato je da govor slušamo prema slušnim navikama koje diktira materinji jezik, te da ne samo pojedine foneme već i sve ostale zvučne elemente govora na izvjestan način »prevodimo«, i pri percepciji i pri reprodukciji, na sistem materinjeg jezika. Osim toga, dok je u fazi učenja govora, tj. u ranom djetinjstvu, slušna kontrola od primarne važnosti za kontrolu govora, u kasnijoj fazi, kad dijete nauči govor, ona prepušta svoje mjesto taktilnoj i kinestetskoj kontroli.

čio izolirane, teško će ih ustrukturirati u riječ i rečenicu gdje će okolni glasovi, kao i ostali elementi govora, utjecati na promjenu artikulacijskog položaja pojedinih glasova, što je jedina čvrsta tačka koja determinira novi glas kod artikulacijske metode.

b) **Metoda koja se služi tekstovima na magnetofonskoj vrpci** ili gramofonskim pločama, što su ih snimile kvalificirane osobe kojima je jezik što se uči materinji, ima neke prednosti pred artikulacijskom metodom, no ni ona potpuno ne zadovoljava. Prednost je u tome što tu glasovi nisu izolirani, čak ih sluša u strukturama uz sve ostale elemente stranog jezika; glasovi su tu dijelelovi riječi, rečenica, pa su, prema tome, građeni na tempu, ritmu i intonaciji stranog jezika, što su elementi koji stimuliraju ispravan izgovor.

Negativna je strana u tome što daci slušaju prema sistemu svog materinjeg jezika, pa prema tome opet biraju i u percepciji i u reprodukciji one karakteristike glasova i ostalih elemenata izgovora u širem smislu, koje su bliže sistemu materinjeg jezika.

c) **Metoda fonološke opozicije**, kompariranje fonema u strukturi ili izoliranih, također nije dala dobre rezultate. Čak ne razlikuje auditivno, zbog već spomenutih razloga, karakteristike bliskih a ipak različitih glasova.²

Prema tome ni u izgovoru ne dolazi do diskriminacije i nema poboljšanja izgovora, osim u iznimnim slučajevima, a i tu samo na ograničenom području. Fonološke opozicije zahvaćaju obično samo jedan par izoliranih fonema u opoziciji, par logatoma s fonemima u opoziciji ili izoliranih riječi s fonemima u opoziciji, pa prema tome nisu građene na ostalim govornim elementima stranog jezika.

Te su se tri metode upotrebljavale i još se i danas upotrebljavaju izolirano ili međusobno kombinirane u korekciji izgovora stranih jezika. Međutim, dok artikulacijska metoda zapravo prenosi starije stavove patologije sluha i govora u smislu zapostavljanja slušanja i na područje korekcije izgovora u stranim jezicima, ostale dvije polaze od novog principa: korekciju bi trebalo ostvariti ispravnim slušanjem. Samo što ni jedna ni druga metoda nisu uzele u obzir mnoge elemente koji uvjetuju ispravno slušanje. Mogli bismo reći da je princip dobar, ali da je realizacija ponešto nespregnata.

Verbotonalna metoda, koja je unijela revoluciju u patologiju sluha, dala je odlične rezultate u patologiji govora pri otklanjanju dislaličnih poremećaja i u korekciji izgovora stranih jezika. Mogli bismo čak reći da su, bez obzira na to što su po simptomatologiji dislalični poremećaji i loš izgovor stranih glasova često identični, bolji rezultati postignuti često baš u korekciji izgovora stranih glasova. Vjerojatno zato što pri otklanjanju dislaličije mijenjamo samo neke elemente na staroj strukturi, to jest u materinjem jeziku, dok pri korekciji stranih glasova modificiramo čitavu strukturu u smislu akustičke slike govora i na novoj osnovi gradimo nove foneme, a stare govorne navike u širem smislu manje kočuju korekciju neispravnog fonema.

Verbotonalna metoda polazi od postavke da nema ispravna izgovora bez ispravna slušanja, jer su ta dva elementa govora nerazdruživa u odnosu uzro-

² Podsjetimo se samo loše diskriminacije glasova č i ć, i to ne samo kod Slovenaca koji uče naš jezik, već i kod Hrvata koji polaze od dijalekta gdje ta dva glasa nisu dovoljno diskriminirana.

ka i posljedice. Međutim, u taj princip verbotonalna metoda uvodi novi element: nije dovoljno samo ispravno slušanje (koje, kako smo vidjeli, nije dalo zadovoljavajuće rezultate kod ostalih metoda); potrebno je pružiti optimalno slušanje, bez obzira na to o kome je riječ, o gluhaku, logopatu ili đaku koji uči strani jezik. Znamo da je slušanje samo jedna od karika u lancu komunikacije. U lancu korekcije postoje četiri karike: emisija, transmisija, recepcija i reprodukcija. Te su četiri karike usko međusobno povezane. Modifikacije u emisiji i transmisiji determiniraju slušanje. Rezultat slušanja jest reprodukcija, a ona, već prema svojoj kvaliteti, determinira daljnje modifikacije u emisiji i transmisiji, koje opet mijenjaju recepciju i njenu zvučnu sliku, reprodukciju.

Pri modifikaciji emisije potrebno je imati na umu ove karakteristike glasova: napetost, frekvencijsku (timbarsku) visinu, trajanje, mjesto artikulacije, i intenzitet³. Sve su te karakteristike važne pri korekciji u odnosu na glas koji ispravljamo i u odnosu na okolne glasove, jer se prema verbotonalnom sistemu glasovi ispravljaju u strukturi, a ne izolirani. U govoru glasovi nisu izolirani. A govor nije zbroj pojedinih glasova, već njihovo pretapanje u novu kvalitetu i u smislu ostvarivanja poruke i u njihovu doživljavanju, bilo slušno, bilo taktilno, bilo kinestetski.

Modifikacije u toku transmisije zasnivaju se na ovim principima:

1. Svaki glas i svaka riječ imaju svoju oktavu optimalne razumljivosti.
2. Prolazeći kroz oktave koje za njih nisu optimalne, glasovi i riječi bivaju deformirani za uho koje ih interpretira kao druge glasove.
3. Greške u identificiranju glasova uzrokovane su raznim tipovima slušnih pelja.
4. Oblik transmisije glasova mnogo je važniji od amplifikacije čitavog frekventnog područja.
5. Slušanje nije kontinuiran, već diskontinuiran fenomen i kod normalnog i kod patološkog uha.⁴

Intervencije u toku transmisije, na osnovi spomenutih principa, mogu se vršiti pomoću aparata SUVAG-LINGUA.⁵ SUVAG-LINGUA elektronski je aparat koji se sastoji od dvije serije oktavnih akustičkih filtera, te od nekoliko nisko i visoko propusnih filtara. Aparat, osim toga, može prenositi nefiltrirani govor preko takozvanog »direktnog kanala«. Svi filtri i »direktni kanal« mogu se iskorištavati u sedam paralelnih kanala. Aparat obuhvaća frekvencijski spektar od 20 Hz do 20000 Hz. Obuhvaća, dakle, govorno (300 Hz do 3000 Hz) i izvangovorna područja (od 20 Hz do 300 Hz i od 3000 Hz do 20000 Hz). Aparat ima mikrofonski i magnetofonski ulaz, a na izlazu se može koristiti slušalicama ili zvučnikom.

Ako radimo s rečenicama—modelima, koje su sastavljene prema spomenutim kriterijima i snimljene na kružnu vrpcu (pa prema tome nije moguće modifikirati emisiju), modifikacije u transmisiji od osnovne su važnosti. Radimo

³ Vidi: D. Orlandi, Verbotonalna metoda i korekcija dyslalije, Defektologija br. 1, Zagreb, 1967.

⁴ Petar Guberina, L'audiometrie verbo-tonale, Revue de Laryngologie, Bordeaux, 1—2, 1956.

⁵ SUVAG znači: Systeme Universel Verbo-tonal d'Audition — Guberina, dakle: Univerzalni sistem verbotonalnog slušanja — Guberina; lingua označava da se aparat upotrebljava u korekciji govora za razliku od ostalih aparata SUVAG koji se upotrebljavaju u rehabilitaciji sluha.

li direktno preko mikrofona, možemo vršiti modifikacije paralelno i u emisiji i u transmisiji. I jedan i drugi način rada zahtijevaju od nastavnika ne samo temeljito poznavanje fonetskog sistema jezika koji podučava već i temeljito poznavanje fonetike općenito.

Princip korekcije sastoji se u tome da se modifikacije, i u emisiji i u transmisiji, vrše u suprotnom smjeru od greške i da se elementima i emisije i transmisije favorizira ispravan izgovor, koji je posljedica ispravne recepcije. U modifikaciji emisije nastavnik može pažljivo birati položaj glasa s obzirom na mjesto u riječi ili rečenici i glasove koji prethode glasu ili slijede iza glasa koji se ispravlja kako bi što više istakao one karakteristike glasa koje čak ne čuje; susjedni glasovi prema mjestu artikulacije mogu pomoći čaku da pronađe adekvatan položaj za nov glas a da mu on ne bude svjesno nametnut i da odgovara njegovim artikulacijskim organima. Nastavnik može u svom izgovoru predimenzionirati neke karakteristike glasa kako bi ih čak lakše zamijetio (trajanje, napetost itd); silaznom ili uzlaznom intonacijom može istaći ili oslabiti karakteristike nekog glasa, a istaknutim ritmom može postići ispravno trajanje pojedinih akcenatskih cjelina, slogova i fonema.

Promjene u transmisiji vrše se, kao što je spomenuto, uz pomoć aparata SUVAG-Lingua. Prije nego li se prijeđe na rad s optimalama pojedinih glasova, šire se učenikove mogućnosti slušanja i razbijaju ukorijenjene slušne navike. Naime, konverzacijsko područje, to jest područje preko kojega slušamo govor, prilično je skućeno. Ono zahvaća zonu od 300 Hz do 3000 Hz. U tom ekonomičnom, suženom području okupili su se svi fonemi materinjeg jezika. Čak počinje učiti nov jezik i nehotice identificira nove glasove sa sličnima u svom materinjem jeziku, a sve na tom uskom frekventnom području. Da bi se razbile te stare slušne navike, koje ometaju diferencijaciju sličnih glasova, u prvoj fazi rada sa SUVAG-Linguom čaci slušaju govor samo preko izvangornih područja, tj. od 20 Hz do 300 Hz i od 3000 Hz do 20 000 Hz. Dakle, isključeno je konverzacijsko područje i čak je prisiljen slušati kvalitetno drukčije nego što je navikao.

Kad je učenikovo slušanje na taj način postalo šire i elastičnije, prelazi se na rad s optimalama pojedinih glasova, ili, u nekim slučajevima, s optimalom čitavog jednog jezičnog sistema, što nazivamo generalnom linijom određenog jezika. Optimala pojedinog glasa obuhvaća u praksi obično jednu oktavu: čak ima minimalnu mogućnost izbora, jer je informacija krajnje štura. Međutim, kako optimalne glasova često zadiru jedna u drugu, a naročito optimalne bliskih glasova, u toku rada često je potrebno mijenjati optimalnu oktavu, i to u suprotnom smjeru od greške. Prema tome, apsolutna optimalna oktava samo je orijentacijska tačka, jer se polazeći od nje traži optimalna oktava za svakog pojedinca ili za čitave skupine, već prema greški koja se javlja.

Kombiniranjem modifikacija u emisiji i u transmisiji postižu se brzo veoma dobri rezultati.

Kao što je spomenuto, ljudi prenose u strane jezike elemente svog materinjeg jezika. Možda je izraz »element« preblag, jer često na svoj sistem nadograđuju strane riječi zadržavši čitavu zvučnu strukturu materinjeg jezika; kao što, uostalom, i duh materinjeg jezika prenose u strani jezik, što je najuočljivije kod prijevoda s materinjeg na strani jezik.

Budući da đaci prenose u strani jezik fonetski sistem svog materinjeg jezika, greške će u stranom jeziku predstavljati sistem koji se temelji na izgovornim navikama. Prema sistemu grešaka stvara se i sistem korekcije. Jasno je da i u sistemu grešaka i u sistemu korekcije za pojedine jezične skupine, s obzirom na materinji jezik i s obzirom na jezik koji se uči, ima odstupanja, ali tu je riječ o iznimkama koje obično imaju svoje uzroke u kojem dijalektalnom supstratu ili utjecaju kojeg drugog fonetskog sistema kod bilingvista. Znači, i tu možemo govoriti o sistemu grešaka koje polaze s modificirane ili drukčije osnove.

II

U ovom članku htjeli bismo opisati sistem grešaka i sistem korekcije u talijanskom jeziku kod ljudi kojima je srpskohrvatski jezik materinji. Opisivanje sistema odvest će nas u analizu pa ćemo morati opisivati zasebno pojedine elemente govora. Još jednom ističemo da su i u sistemu grešaka i u sistemu korekcije svi ti elementi povezani; jedan uvjetuje drugi, pa djelujući na jedan, djelujuće istovremeno i na ostale.

Između talijanskih i srpskohrvatskih fonema ne postoje oštre razlike, osim u nekoliko slučajeva, što otežava korekciju. Zbog tih sitnih razlika koje se javljaju u strukturama, a samo rijetko kod izoliranih fonema, nema značajnijeg ometanja poruke, pa đaci obično zanemaruju usavršavanje u izgovoru. Osim toga, kako je riječ o sitnim razlikama (ako prevedemo na jezik dyslalija, mogli bismo reći distorzijama⁶), teže je zamijetiti razliku u izgovoru i eliminirati je nego kad bi bila riječ o izdiferenciranijim fonemima.

Učeći talijanski, Srbi, Hrvati i Crnogorci sreću četiri nova vokala: zatvorene E i O i otvorene E i O. Kako u njihovu sistemu tih vokala nema, osim u kajkavskom dijalektu, a njihovi srednji E i O ostaje na pola puta između zatvorenih i otvorenih talijanskih, ne zamjećuju razliku i identificiraju, i pri slušanju i pri izgovoru, nove vokale s onima na koje su navikli. Mogli bismo reći da su naši srednjootvoreni E i O privukli udaljenije talijanske E i O u srednju frekvencijsku zonu. To znači da u većini slučajeva izgovor talijanskih zatvorenih vokala postaje i suviše otvoren. Kako su u talijanskom jeziku, osim naglašenih vokala u nekim položajima, zatvoreni i svi nenaglašeni vokali E i O, čitav će izgovor biti preotvoren.

Otvoreni vokali E i O, koji se nalaze samo u naglašenim slogovima, u izgovoru Srba, Hrvata i Crnogoraca nisu dovoljno otvoreni. Dakle, đaci izgovaraju otvorene i zatvorene vokale E i O poput naših srednjih; greška je više ili manje istaknuta ovisno o dijalektalnoj pripadnosti đaka. Rijetko se događa da đaci izgovaraju zatvorene vokale. Ako se to dogodi, sasvim je sigurno da će isto tako zatvoreno izgovarati i otvorene vokale, što znači da će izgovor svih vokala E i O biti zatvoreniji negoli kod većine đaka. Isto to važi i u obratnom slučaju, to jest udaljavanje vokala E i O prema otvorenom izgovoru. Mnogo je lakše ispraviti takve ekstremne izgovore od srednjeg izgovora, jer su đaci,

⁶ U patologiji je govora poznato da u komunikaciji najviše smeta omisija, zatim supstitucija, a komunikaciju najmanje ometa distorzija. Međutim, najotpornija je na terapiju upravo distorzija, zatim supstitucija i omisija.

koji izgovaraju na taj način, osjetljiviji na razlike u izgovoru zatvorenih i otvorenih vokala E i O. Između njih naime ne postoje, ni kao slušna slika ni kao izgovor, srednji O i E koji povezuju ekstremne E i O i ublažavaju razliku među njima.

Izgovor je vokala E i O povezan. Ćak koji izgovara preotvoreno vokal E na isti način, to jest preotvoreno, izgovara i vokal O. Isto vrijedi i za zatvoreni izgovor.

S obzirom na greške u izgovoru, diftonge možemo podijeliti u dvije grupe: uzlazne (poluvokal prethodi vokalu) i silazne (poluvokal slijedi iza vokala). Silazni diftonzi ne predstavljaju poteškoće u izgovoru, i samo je iznimno potrebna korekcija. Na kraju sloga napetost opada, pa se poluvokal automatski reducira na svoju pravu vrijednost. Osim toga u silaznim diftonzima poluvokali imaju više vokalnih elemenata negoli u uzlaznim diftonzima, te više sličje vokalima I i U (usporedimo — *quando* : *causa*, *ieri* : *mai*).

U izgovoru uzlaznih diftonga greške su mnogo češće. Međutim, i ovdje moramo razlikovati dvije kategorije, to jest uzlazne diftonge s poluvokalom W i uzlazne diftonge s poluvokalom J.

Uzlazni diftonzi s poluvokalom J ne predstavljaju poteškoće u izgovoru. U srpskohrvatskom postoji analogna grupa, tj. J + vokal (*jato*, *jezero* prema talijanskom *ieri*, *noia*). Skupina konsonant + J + vokal također postoji i u talijanskom i u našem jeziku (*pjevati*, *sjeme* prema *pieno*, *insieme*). Dakle, Ćaci kojima je osnova srpskohrvatski jezik prenose kod takvih diftonga svoj izgovor u talijanski jezik. Izgovor poluvokala posve odgovara, a greške koje nastaju odnose se na izgovor vokala što se tiče njegova trajanja, otvora i eventualnog akcenta, što obrađujemo u kategoriji vokala.

Izgovor uzlaznog diftonga s poluvokalom W, međutim, redovito je pogrešan. Greška ide obično od omisije u najtežim slučajevima (*scola* umjesto *scuola*) do supstitucije s konsonantom V (*qvale* umjesto *quale*) ili s vokalom U (*uovo* umjesto *uovo*). Najčešća je zamjena V umjesto W poslije guturala. U našem jeziku postoje grupe gutural + V + vokal (*kvaka*, *skvičiti*, *kvalitet*, *kvantitet*, itd.) koje su dosta bliske talijanskim grupama gutural + W + vokal, pa ih Ćak (kao što je to sa srednjim E i O koji apsorbiraju otvorene i zatvorene E i O) poistovećuje sa sličnom skupinom u svom materinjem jeziku.

Moglo bi se primijetiti da u srpskohrvatskom postoje i skupine TV + vokal ili SV + vokal, a Ćaci ih svejedno ne prenose u talijanski jezik (npr. *tuono*, *suono*). Vrlo vjerojatno zato što su tipična frekvencijska područja konsonanta koji prethode poluvokalu W, a i artikulacijski pokreti dovoljno daleko, pa dolazi do diferencijacije i u slušanju i u artikulaciji, što se ne događa s guturalima koji prethode uzlaznim diftonzima sa W.

I triftonge možemo podijeliti u dvije skupine. Triftonzi u kojima se vokal nalazi između dva poluvokala (broj im je prilično ograničen) ne predstavljaju poteškoće u izgovoru (*miei*, *tuoi*, *suoi*), osim u riječi »*vuoi*«^{gdje V relativno često asimilira W, i u »*quei*«^{gdje se javljaju iste greške kao kod diftonga gutural + W + vokal.}}

Kod triftonga, u kojem dva poluvokala prethode vokalu, često dolazi do ispadanja drugog poluvokala koji je W (*aiola* umjesto *aiuola*), što se često događa i Talijanima. Ispada oslabljeni W koji je frekvencijski dovoljno blizak vokalu O, tako da ga taj može apsorbirati. U artikulaciji se reducira na nezamjetljivi prelazni oblik od poluvokala J do vokala O.

Kod svih vokala, računajući i kategorije o kojima je već bilo govora, dolazi do nesippravna izgovora što se tiče njihova trajanja, koje direktno utječe na napetost konsonanata, a da ne spominjemo promjene u ritmu koje iz toga proizlaze. U izgovoru Srba, Hrvata i Crnogoraca talijanski dugi vokali obično postaju prekratki, a kratki predugo traju. Učenici ne razlikuju jedne od drugih, ukoliko ne dolaze iz krajeva gdje su jaki kvalitativan akcent i dužine. No u tom slučaju uz dužinu prenose i kvalitativni akcent na talijanske duge vokale. Kraćenje i duljenje vokala utječe i na njihov otvor, jer kratki vokali tendiraju k otvaranju, a dugi se zatvaraju.

Kvalitativni akcent najprimjetljiviji je element koji učenici prenose iz materinjeg srpskohrvatskog jezika u talijanski; ta je greška veoma otporna na korekciju. Dugi uzlazni i silazni akcenti prebačeni na zatvorene slogove u talijanskom jeziku, gdje je u tom položaju vokal srednjeg trajanja, produžuju taj vokal dodajući mu zamjetljiv uspon ili pad visine, što u talijanskom ne bi smio imati, osim pod utjecajem intonacije. Čak i odlični poznavaoi talijanskog jezika, ukoliko dolaze iz krajeva gdje je kvalitativni akcent jak, prenose ga u talijanske riječi te tako mijenjaju ritam i intonaciju. Kvalitativni akcent prenosi se najčešće na riječi koje su po svojoj formi slične našima, a osobito na one koje osim slična oblika imaju i mjesto akcenta koji bi imale i u našem jeziku. Kako u talijanskom dužina vokala ovisi direktno o njegovu mjestu⁷ (naravno, ima odstupanja u funkciji afektivnosti), preneseni akcent mijenja i kvalitetu i kvantitetu talijanskog vokala (*vino*, postaje *vino*, *drago* prelazi u *drágo*, *mánda* u *mánda*, itd.). Ti nakalemljeni akcenti obično ne dostižu visinske varijacije kao u našem jeziku, no dovoljno su jaki da ih talijansko uho zamijeti kao strane elemente.

U izgovoru konsonanata u intervokalnom položaju pogrešan se izgovor odnosi na napetost i trajanje. U našem jeziku konsonanti u intervokalnom položaju srednje su napetosti, dok su talijanski u istom položaju ili veoma opušteni ili mnogo napetiji, ako je riječ o dvostrukima. Takav izgovor povezan je s trajanjem vokala. Nemoguće je govoriti o neispravnom izgovoru konsonanata a da ne bude povezan s neispravnim trajanjem vokala.⁸

Učenik identificira talijanski jednostruki intervokalni konsonant sa srednje napetim konsonantom u svom materinjem jeziku. Dakle, talijanski će jednostruki konsonant postati prenapet, a vokal koji mu prethodi bit će prekratak, često i preotvoren. Ta greška u izgovoru konsonanata i vokala koji im prethode najočitija je u izgovoru intervokalnog S, koje talijansko uho doživljava kao dvostruko S (riječ *casa* zvuči kao *cassa*).

Dvostruki konsonanti trebalo bi da budu napetiji, ako su posrijedi okluzivi i afrikate, ili trajniji, ako su posrijedi nazali, frikativi ili likvidi, od naših srednjih intervokalnih konsonanata. Vokali koji im prethode trebalo bi da budu kratki. Učenici u izgovoru reduciraju napetost i trajanje konsonanata,

⁷ U talijanskom jeziku vokal je dug u otvorenom naglašenom slogu ako iza njega slijedi slog koji pripada istoj riječi; kratak je kad je nenaglašen, u jedno-složnim riječima, pred dvostrukim konsonantom i kad je naglašen na kraju riječi.

⁸ Svi učenici kojima je srpskohrvatski jezik materinji, a koji potječu iz krajeva gdje kvalitativni akcent nije jak i gdje se ne poštuju dužine, izgovaraju naše vokale, a tako i talijanske, sa srednjim trajanjem, koje ne odgovara ni talijanskim dugim ni talijanskim kratkim vokalima.

a produžuju vokal koji prethodi; znači, izgovaraju ih kao intervokalne konsonante u svom materinjem jeziku. I ovdje, kao i kod vokala, srednji izgovor privukao je i apsorbirao ekstremne oblike.

Sto se tiče izgovora pojedinih konsonanata, ne nailazimo na poteškoće, jer srpskohrvatski i talijanski jezik imaju manje-više iste foneme. (Talijanski ne poznaje H i Ž, naš jezik ne poznaje Dz kao izolirani fonem, no nalazimo ga u govoru, kao npr. **pod zidom**).

Mogli bismo spomenuti Či i GI koji u talijanskom imaju više frikativnih elemenata negoli u našem jeziku, pa donekle drukčije zvuče, no i tu je u prvom redu riječ o napetosti kao i kod ostalih konsonanata.

III

Kao što smo vidjeli, čitav sistem grešaka koje Hrvati, Srbi i Crnogorci čine u talijanskom jeziku počiva na poremećenu ritmu, na nepravilnu odnosu trajanja vokala i napetosti konsonanata. Nepravilan izgovor konsonanata uvjetovan je nedovoljnom ili prejakom napetošću, koja opet direktno ovisi o trajanju vokala. Otvor vokala E i O povezan je s trajanjem vokala i s napetošću konsonanata koji slijede, zatim s karakteristikama prethodnih.

Sistem korekcije, prema tome, zahvaća čitav kompleks talijanskog jezika. Ne ispravljamo izolirano glas po glas, već glasove u strukturama, gdje jedan glas utječe na drugi. Kako je u prvom redu poremećen ritam, a glasovi su samo njegova nadgradnja, osnova je korekcije upravo uspostavljanje pravilnog ritma.

Vidjeli smo da sličnost glasova i struktura između našeg i talijanskog jezika često dovodi do greške. Prema tome, pri ispravljanju ritma potrebno je što više reducirati fonemsku nadogradnju.⁹ Kad jednom učenik usvoji pravilan ritam, trajanje vokala, napetost i trajanje konsonanata, automatski će dobiti svoju pravu vrijednost. Vokali će se skratiti ili produžiti i tako uvjetovati slabljenje ili jačanje konsonanata koji slijede. Doći će i do vezanja riječi unutar rečenice, bez napeta ataka, jer ih povezuju ritam i melodija koju su prethodno naučili. Izostat će i kvalitativni akcent.

Jasno je da će neke greške u izgovoru odoljeti korekciji ritmom, no riječ je o detaljima, a ne o čitavoj slici govora, kao što je to bilo prethodno. Korekcija preostalih grešaka (obično je posrijedi neispravan izgovor otvorenih i zatvorenih vokala E i O i neispravan izgovor uzlaznog diftonga s poluvokalom W kome prethodi gutural) također se vrši u strukturama, a uključuje sve elemente koji mogu modificirati emisiju i transmisiju kako bi se ostvarila što bolja recepcija i, kao njen izraz, reprodukcija.¹⁰

⁹ U radu se možemo služiti SUVAG-Linguom. Propuštamo usnimljen tekst kroz n'sko izvangovorno područje kako bismo maksimalno istakli ritam i intonaciju, a foneme sveli na gotovo nerazumljiv šum. Ako nemamo aparata, maksimalno ističemo ritam teksta, tj. trajanje i akcente, bilo govorom, bilo popratnim pokretima ili zvukovima.

¹⁰ Npr. zatvoreno E, koje učenik izgovara sa srednjom otvorom, najlakše će se zatvoriti iza visokog trajnog konsonanta, u otvorenom slogu kao u riječi »sera«, dok će u transmisiji biranje pogodnih visokih oktava pogodovati čišćanju njegovih bitnih zvučnih karakteristika.

Osnovni princip prema kome se vrši korekcija verbotonalnom metodom jest da optimalno slušanje uvjetuje optimalan izgovor, to jest slušanje i artikulacija su nerazdvojivi. Pravilan izgovor mora biti rezultat pravilna slušanja, a ne nametanja mjesta i načina artikulacije izoliranih glasova. Međutim, u članku je ipak spomenuto mjesto artikulacije u vezi s optimalnom emisijom. Naime, verbotonalni sistem ne ispravlja izolirane glasove, već glasove u strukturi. Znači, povezane s ostalim glasovima. Glasovi u strukturi utječu jedan na drugi, a od toga nije izuzeto mjesto artikulacije (usporedimo N u Ante sa N u Anka). Prema tome i taj element iskoristavamo u korekciji, ali ne osvještavajući ga kod učenika. Svaki učenik mora sam naći svoj najekonomičniji put do novoga glasa premo svojim artikulacijskim mogućnostima, i to u strukturi jezika koji uči.

High School of Defectology

Dušanika Orlandi, lecturer

VERBO-TONAL METHOD AND THE PRONUNCIATION OF THE ITALIAN LANGUAGE

SUMMARY

Verbo-tonal method differing from other methods for the correction of the pronunciation of the foreign languages has for its basis one important principle: the correct pronunciation is conditioned by the optimal hearing. The correction does not deal with isolated sounds in the language, but with the whole language system, with its structures. Mother tongue is the basis for the system of mispronunciation in foreign languages.

Serbs and Croats when learning Italian do not pronounce correctly the vowels regarding their duration which can affect the quality of the vowel; nor do they pronounce correctly the consonants regarding their proper tensity and duration, which are the indispensable elements for the better differentiation of consonants themselves. It means that the primary mistake is in bad rhythm: therefore, the correction starts with improving the rhythm. The right rhythm means the correct relation between vowels and consonants with reference to their duration and tensity: at the same time it can improve the pronunciation of a particular incorrectly pronounced sound.

When working with some other cases of mistakes, then often the main principle of the correction is to make possible the optimal (best) hearing by modifying the emission or by intervening during the transmission, if working with the sound-filters. The pupil can take home the right pronunciation only through the optimally conditioned hearing. The ways to the pronunciation of the new sound depend upon the pupil's articulatory possibilities.

Haute Ecole de Défectologie

Dušan̄ka Orlandi, chargée de conférences

LA MÉTHODE VERBO-TONALE ET LA PRONONCIATION DE L'ITALIEN

RÉSUMÉ

Dans la correction phonétique la méthode verbo-tonale part du principe que la prononciation correcte résulte de l'audition optimale. La correction ne s'occupe pas des sons isolés, mais de tout le système d'une langue en tant qu'une structure. La langue maternelle est à la base du système des fautes dans la prononciation d'une langue étrangère.

Les Serbes et les Croates qui apprennent l'italien prononcent mal les voyelles par rapport à la durée et les consonnes par rapport à la tension et à la durée, ce qui influence la qualité des voyelles et la discrimination des consonnes. Étant donné que la faute de base est une mauvaise imitation du rythme, c'est par le rythme qu'on commence la correction. Le rythme correct crée des rapports corrects entre les voyelles et les consonnes par rapport à la durée et à la tension, et élimine, dans la plupart des cas, les fautes qui existent dans la prononciation des sons particuliers. Là où l'acquisition du rythme ne suffit pas, il s'agit de créer une audition optimale par les modifications de l'émission ou bien par les interventions au cours de la transmission. C'est par une audition optimale que l'élève réalise une prononciation correcte en cherchant lui-même, d'après ses capacités articulatoires, le chemin le plus efficace pour la réalisation du nouveau son.

Высшая дефектологическая школа Загребского университета

ДУШАНКА ОРЛАНДИ, преподаватель

ВЕРБОТОНАЛЬНЫЙ МЕТОД И ПРОИЗНОШЕНИЕ ИТАЛЬЯНСКОГО ЯЗЫКА

СОДЕРЖАНИЕ

В отличие от других методов «коррекции» (исправления) произношения иностранных языков, основной принцип верботонального метода определяет, что правильное произношение обусловлено оптимальным слушанием. «Коррекция» не охватывает изолированные звуки языка, а целую систему языка, в смысле структуры. Родной язык является основой, на которой построена система ошибок.

Сербы и Хорваты, учащиеся итальянскому языку, неправильно произносят гласные звуки по отношению к их длительности и согласные звуки по отношению к их напряженности и длительности, а это оказывает влияние и на качество гласных и на дифференциацию согласных. Значит, основная

ошибка заключается в ритме, и поэтому »коррекция« начинается с исправления нарушенного ритма. Правильный ритм создает правильные отношения длительности и напряженности гласных и согласных, и одновременно, в большинстве случаев, устраняет ошибки в произношении определенных звуков. Если правильный ритм не устраняет ошибку, принцип »коррекции« основывается на осуществлении оптимального слушания при помощи модифицированного произношения и при помощи вмешательства в течение трансмиссии, если работа ведется на звуковых фильтрах. Ученик осуществляет правильное произношение через оптимальное слушание. Способ произношения нового звука ученик ищет и находит сам, в зависимости от своих артикуляционных возможностей.